

УДК: 378:004

**Т. В. Крамаренко, С. І. Мединська**

Дніпропетровський університет  
імені Альфреда Нобеля

## **СУЧАСНІ ІНТЕРАКТИВНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

*У статті розглядаються сучасні інформаційно-комунікаційні та інтерактивні технології навчання, переваги їх застосування викладачами на практичних заняттях у вищій школі. Показано основні ознаки інтерактивних технологій: побудова навчання на взаємодії студента з навчальним середовищем; зміна взаємодії викладача і студентів: активність педагога поступається місцем активності студентів, а завдання викладача полягає у створенні умов для їх ініціативи; роль викладача як консультанта, організатора, джерело інформації; відсутність домінування будь-якого учасника навчання над іншими. Розглянуто, що інформаційно-комунікаційні технології в освіті через їх потенціал сприяють реалізації таких дидактичних завдань, як підвищення якості освіти на основі взаємозв'язку загальнодидактичних принципів самостійності, активності й систематичності; розширення можливостей для безперервної освіти на основі реалізації принципів послідовності, доступності тощо.*

**Ключові слова:** інтерактивні технології, інформаційно-комунікаційні технології, взаємодія, діалог, оптимізація навчального процесу, культура професійного діалогу, системи «студент–викладач», «студент–студент».

**Постановка проблеми.** За останні два десятиліття спостерігається перехід від традиційних технологій навчання у вищій школі до «інформаційно-комунікаційних технологій» – персональних ЕОМ, комп'ютерних банків даних, електронних інформаційних мереж тощо. Тобто до розробок, спрямованих на створення певного навчального технічного середовища, або на застосування технології та комунікації в навчанні. «Інформаційно-комунікаційні технології навчання» в освіті – це комплекс принципово нових навчальних, навчально-методичних матеріалів, технічних, комунікаційних та інструментальних засобів обробки, збереження, передачі, відображення інформації у відповідності з закономірностями навчально-виховного процесу, що ефективно впливають на професійну підготовку майбутнього фахівця.

Засоби ІКТ – це синтез сучасних досягнень педагогічної науки і засобів інформаційно-обчислювальної техніки. Вони реалізують наукові підходи до організації навчально-виховного процесу з метою його оптимізації й підвищення ефективності, а також постійної інтелектуалізації матеріально-технічної бази освітніх установ. Крім того, ефективність навчального процесу також залежить від упровадження різноманітних інтерактивних технологій, які забезпечують діалогізацію навчального процесу, що є надзвичайно важливим при вивченні іноземної мови.

**Аналіз актуальних досліджень.** Проблемою використання інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій займалася досить велика когорта науковців, які оцінюють їх позитивно, вбачаючи в них велику практичну користь (Н. Волкова, О. Кущенко, М. Прийма, І. Розіна, В. Фатунова, О. Хмель, С. Яшанов та ін.). Незважаючи на наявні здобутки науковців у вирішенні проблеми використання інформаційно-комунікаційних та інтерактивних технологій у освіті, дослідження особливостей їх застосування викладачами у вищих навчальних закладах залишається все ще до кінця невирішеним. Отже, актуальність даного питання має місце в сучасному освітньому середовищі, адже нині якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні, інтерактивні технології та Інтернет.

**Метою нашої статті** є аналіз існуючих інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій навчання й ознайомлення з перевагами їх застосування викладачами на практичних заняттях.

Згідно мети були поставлені завдання: розкрити поняття ІКТ та інтерактивних технологій, розглянути шляхи застосування цих технологій викладачами у вищій школі.

**Виклад основного матеріалу.** Зупинимо нашу увагу на розкритті сутності поняття «інтерактивні технології». Інтерактивні технології (від англ. interact – взаємодіяти) – це навчання у співпраці, коли і студенти, і викладач є суб'єктами освітнього процесу.

Інтерактивність у навчанні можна висвітлити як здатність до взаємодії, навчання в режимі бесіди, діалогу, дії. Отже, у вузькому розумінні інтерактивними можна назвати технології, в яких той, хто навчається, є учасником. Він не виступає лише слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, власне створюючи це явище [4].

До основних переваг *інтерактивних технологій* можна віднести:

- допомога студентам навчитись правильно висловлювати власну думку; аналізувати отриману інформацію; послуговуватися знаннями та досвідом, набутими раніше; вести дебати, відстоювати власну точку зору; бути більш упевненими й самостійними;
- сприяння інтенсифікації та оптимізації навчального процесу.

Метою інтерактивного навчання є створення зручних умов та сприятливої атмосфери, за яких кожен студент відчує свою успішність під час вивчення іноземної мови, та свою інтелектуальну спроможність.

Основними *ознаками* інтерактивних технологій є:

- побудова навчання на взаємодії студента з навчальним середовищем, що слугує простором для засвоюваного досвіду;

- зміна взаємодії викладача і студентів: активність педагога поступається місцем активності студентів, а завдання викладача полягає у створенні умов для їх ініціативи;
- роль викладача як консультанта, організатора, джерело інформації;
- відсутність домінування будь-якого учасника навчання над іншими [2].

Серед різних інтерактивних технологій навчання, які використовуються в навчальній практиці виокремлюють: *ділові ігри; рольові ігри; дидактичні ігри; кейс-методи*. Дані інтерактивні технології спрямовані на активізацію розумової діяльності, розвиток творчих здібностей та формування культури іншомовного діалогу фахівців товарознавства й комерційної діяльності.

У свою чергу *ІКТ* – це засоби, пов’язані зі створенням, збереженням, передачею, обробкою інформації й управлінням нею. Цей широко вживаний термін включає в себе всі технології, що використовуються для спілкування та роботи з інформацією.

Адекватне використання ІКТ у навчальному процесі є передумовою підвищення якості навчальних послуг, розширення їх можливостей, творчої реалізації особистості в навчальній діяльності [1].

Інформаційно-комунікаційні технології в освіті через їх потенціал сприяють реалізації таких дидактичних завдань:

- підвищення якості освіти на основі взаємозв’язку загальнодидактичних принципів самостійності, активності і систематичності;
- розширення можливостей для безперервної освіти на основі реалізації принципів послідовності, наступності та доступності;
- забезпечення адекватного рівня підготовки педагогів для роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями;
- удосконалення змісту навчання з урахуванням взаємодії загальнодидактичних принципів, охоплюючи принцип науковості, наочності, доступності, зв’язку теорії з практикою;
- постійне вдосконалення дидактичного забезпечення навчального процесу [1, 3].

У ході нашого дослідження було встановлено, що значній частині викладачів необхідна допомога з упровадження інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій, їх організаційно-методичного забезпечення. Більшість викладачів не застосовують зазначені технології, тому потребують професійної підготовки. З цією метою було розроблено та впроваджено навчально-методичні семінари для викладачів ВНЗ за загальною темою «Сучасні інтерактивні та інформаційно-комунікаційні технології

навчання», метою яких була підготовка викладачів для роботи з інтерактивними та інформаційно-комунікаційними технологіями у процесі навчання.

Так, був проведений науково-практичний семінар «Педагогічна майстерність: фахова професіоналізація та інноваційні підходи», завданням якого було підвищення педагогічної майстерності викладачів. Семінар включав лекції (8 год.), практичні заняття (8 год.), тренінгові заняття (6 год.), майстер-класи (4 год.). На семінарі обговорювалися різноманітні питання, а саме – сучасні технології навчання, методика викладання окремих курсів, тренінговий формат як метод активізації навчання у вищому навчальному закладі. У межах семінару висвітлювалися питання щодо методики проведення проектів: *інформаційних* (спрямовані на збір фахової інформації, ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз та узагальнення фактів, призначених для широкої аудиторії); *інформаційно-комунікативних* (виявляються в гармонійному поєднанні інформаційно-пошукової та комунікативної діяльності студентів); мозкової атаки (brain storming), аналізу конкретних ситуацій (case method), методу випадків (incident method), презентації, інсценізації (role playing), дидактичних ігор тощо. Особливу увагу було приділено роботі дискусійних груп, чи дискусійному листу (List) для викладачів англійської як іноземної мови TESL-L (Teachers of English as a Second Language-List) [6]. Викладачі ВНЗ були ознайомлені з тим, що вступ до електронного дискусійного листа порівнюється з наданням доступу до досвіду фахівців, матеріалів і ресурсів.

Крім того, викладачам пропонувалося взяти участь у практичній організації професійного діалогу зі студентами, надання їм можливості виявити себе в різноманітних ситуаціях, які потребують здійснення професійного діалогу. У процесі роботи розглядалися такі питання:

- професійний діалог викладачів, які здійснюють процес навчання для майбутніх товаровознавців та комерсантів;
- формування культури професійного діалогу майбутніх фахівців засобами інформаційно-комунікаційних технологій;
- теоретичні основи інтерактивних технологій;
- методика організації роботи студентів на основі інтерактивних технологій з урахуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Цікавими для викладачів виявилися об'єднані заняття із застосуванням ситуаційних завдань, на яких вони демонстрували свою педагогічну майстерність. Викладачі ділилися враженнями та ідеями, вели діалог на професійні теми.

Під час проведення семінару увага викладачів акцентувалася на важливості встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин у системах «студент – студент», «студент – викладач» та забезпечення їх педагогічної взаємодії. Увага викладачів була зосереджена на налагодженні професійних відносин зі студентами, які базувалися на ввічливому ставленні один до одного, прояві моральної та соціальної відповідальності, дотриманні етичної поведінки і правила Б. Франкліна «чесність – найкраща політика» при веденні безпосереднього й опосередкованого професійного діалогу.

Протягом навчального року викладачі стали учасниками науково-методичних семінарів «Комунікативні процеси в навчанні», «Інтерактивні технології підготовки майбутніх фахівців до професійного спілкування». Увага викладачів акцентувалася на таких питаннях, як професійний діалог: сутність, функції, види; професійна мова і мовлення; невербальні аспекти міжкультурного діалогу та їх роль у регулюванні взаємин, установленні контактів з фахівцями, які є представниками інших культур; характеристика невербальних каналів міжкультурної комунікації (міміка; дотик; жест; міжособистісний комунікативний простір; візуальна взаємодія; інтонація); роль мультимедіа- та гіпермедіатехнологій, інформаційно-пошукових систем у підготовці майбутніх фахівців до здійснення професійного діалогу; комп'ютерні комунікації в режимах зв'язку off-line й on-line; особистісно орієнтовані технології навчання студентів і їх роль у комунікативній підготовці майбутніх фахівців тощо.

Викладачі були ознайомлені з перевагами таких Інтернет-сайтів: <http://www.teachnology.com> – планування уроків; <http://www.eslcafe.com> – клуб інтерактивного спілкування; <http://www.rong-chang.com> – навчання англійської мови; *Global virtual classroom* <http://www.virtual-classroom.org> – безкоштовна освітня програма online; <http://teenadviceonline.org> – освітній сайт для викладачів.

Викладачі спрямовували свою увагу: на особливості створення партнерських відносин зі студентами, що базуються на співробітництві, відкритості, довірі, особистісній участі, підтримці; організацію постійного консультування; урахування стартових знань студентів з метою моделювання індивідуального підходу до педагогічної взаємодії; створення ситуацій успіху в навчанні (підбір здвоєних завдань, заохочення проміжних дій, диференційована допомога), ефекту новизни, ефекту уяви, ефекту змін, ефекту гри.

Увага викладачів була звернена, передусім, на підвищення мотивації навчання студентів, яка є рушійною силою в реалізації потреби особистості в

активній взаємодії. Викладачі усвідомлювали, що позитивну навчальну мотивацію має забезпечити не лише зміст навчання, а й належним чином організована комунікативна діяльність студентів засобами інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій. Таким чином, викладачі намагалися актуалізувати потреби студентів у здійсненні активного професійного діалогу, взаємодії; формувати мотиви спілкування в професійно спрямованому електронному середовищі, усвідомлення можливостей цього середовища для обміну професійно спрямованою інформацією між фахівцями-товарознавцями; формувати прагнення студентів самостійно поглиблювати свої знання й уміння щодо володіння майстерністю здійснення професійного діалогу, інформаційно-комунікаційними засобами, вдосконалення навичок роботи з інформаційно-комунікативними технологіями, розвитку критичного ставлення до результатів своєї діяльності тощо.

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання надають викладачам ВНЗ величезні можливості для освіти, професійного зростання, дають змогу користуватися необмеженою інформацією, вести діалог з усім світом. Беручи участь у науково-методичних семінарах викладачі мають змогу підвищити свою кваліфікацію та педагогічну майстерність за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, знайти індивідуальний стиль роботи зі студентами.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н. П. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Н. П. Волкова / Луганський нац. пед. ун-т. – Луганськ, 2006. – 432 с.
2. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003.
3. Кущенко О. С. Формування культури Інтернет-комунікації майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук / О. С. Кущенко. – Дніпропетровськ, 2008. – 256 с.
4. Пометун О. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2003.
5. Прийма М. С. Формування технологічної культури майбутніх учителів інформатики у процесі професійно-педагогічної підготовки : монографія / М. С. Прийма. – Мелітополь, 2005. – 16 с.
6. Schmitz H.-G. Brainstorming – Made by us / H.-G. Schmitz // Sprachnachrichten. – 2005. – № 1. – S. 11–12.

## РЕЗЮМЕ

**Т. В. Крамаренко, С. И. Мединская.** Современные информационно-коммуникационные и интерактивные технологии обучения в высшей школе.

В статье рассматриваются современные информационно-коммуникационные и интерактивные технологии обучения, преимущества их использования преподавателями на практических занятиях в высшей школе. Показаны основные признаки интерактивных технологий: построение обучения на взаимодействии студента со средой обучения, изменение взаимодействия преподавателя и студентов: активность преподавателя уступает место активности студентов, а задача преподавателя состоит в том, чтобы создать условия для их инициативности; роль преподавателя как консультанта, организатора, источника информации; отсутствие доминирования определенного участника обучения над другими. Рассмотрено, что информационно-коммуникационные технологии в образовании, благодаря их потенциалу, способствуют реализации таких дидактических задач, как повышение качества образования на основании взаимосвязи общедидактических принципов самостоятельности, активности и систематичности; расширение возможности для непрерывного образования на основании реализации принципов последовательности, доступности и т.п.

**Ключевые слова:** интерактивные технологии, информационно-коммуникационные технологии, взаимодействие, диалог, оптимизация учебного процесса, культура профессионального диалога, системы «студент-преподаватель», «студент-студент».

## SUMMARY

**T. Kramarenko, S. Medynska.** Modern information, communication and interactive technologies at high school.

The article deals with the modern information and communication, interactive technologies, the advantages of using them by teachers during practical classes at high school. The main features of interactive technologies have been shown: studying based on student's interaction with educational environment; change of a teacher and students' interaction: teacher's activity is less than students' one, and teacher's task is to create conditions for their initiative; the role of a teacher as a consultant, a manager, a source of information; the absence of any participant's dominance over another one. The article describes that Information and Communications Technologies (ICT) education is based on our society's efforts to teach its current and emerging citizens valuable knowledge and skills around computing and communication devices, software that operates them, applications that run on them and systems that are built with them. Information and communication technologies in education due to their potential facilitate the realization of didactic tasks such as education quality improvement based on interdependence of general didactic principles of self-sufficiency, activity and systematic character; increasing possibilities for lifelong education based on realization of sequence and availability principles etc. It has been shown that interactive, information and communication technologies make learning easier, more interesting and effective. They make E-learning easy and efficient too. With these technologies, lecturers or speakers may present their students with an innovative way of making their lessons lively. By using this kind of technologies, the audience is always glued to the class or session and the lecturer gains the complete attention of his students. There are several benefits of using technologies: communication (it offers a 2 way communication where the speaker and the audience can interact at all levels without any difficulty. Both parties present can ask questions and answer them in an effective manner), motivation

*(enables students to concentrate all their senses and to garner all the information disclosed during the lesson. This also brings motivation for the speaker to be actively involved in the process and give more and more); group discussion (the interaction between the speaker and the audience is high; this builds a nice group that is actively involved in talking out about their concerns and asking questions.); entertaining (thanks to this technology, learning is no longer boring).*

**Key words:** *interactive technologies, information and communication technologies, interaction, dialogue, studying process optimization, professional dialogue culture, systems «student-teacher», «student-student».*